

Eksamen

2113 Litteratur før 1900

4. 5. 2016

Tid/Time :	5 timar	(9-14)
Målform/Language :	Nynorsk	
Sidetall/Pages :	8 med forsida	
Hjelpemiddel/Aids :	Ingen	
Merknader/Notes	Svar på éi av oppgåvene	
Vedlegg/Appendix :	6 sider	

Sensuren blir offentliggjort på studentweb

The results will be published on Studentweb.

Svar på éi av oppgåvene:

Oppgåve 1

Skriv ein analyse og gje ei tolking av diktet «Pigen paa Anatomikammeret» (1836) av Henrik Wergeland.

Oppgåve 2

Skriv ein analyse og gje ei tolking av novella «Ørneredet» (1860) av Bjørnstjerne Bjørnson.

Oppgåve 3

Skriv ein analyse og gje ei tolking av novella «Pälsen» (1898) av Hjalmar Söderberg.

Alle tekstane er vedlagde.

PIGEN PAA ANATOMIKAMMERET (1836)

----- Jo det er Hende! O lys hid!
Og slip ei Kniven end paaglid
i denne Armes Hjerte!
O, der er rædsom Vittighed
i Lampens Blik, som stirrer ned
paa denne døde Smerte.

Saa kold dengang den aanded saae
den stolte Verden jo derpaa?
Og frække Øine skar
det Slør igjennem tidligt, som
den stakkels Piges Fattigdom
af gyldne Drømme bar.

Som Blomst i Isen frosset ind
jeg seer et Træk paa denne Kind,
som vel jeg bør at kjende.
Thi Fryden i min Barndomsleeg
før altfor høit min Skulder steeg
-- o var den ikke Hende.

Tvertsover boed' Hun for os,
i Armod født som i sit Mos
paa Taget Stedmorsblommen.
Fornemme Folk kun fatted svært,
at Blod saa fagert og saa skjært
af Fattigfolk var kommen.

Ak, mangt sligt Aasyn dog jeg saae
som Maanedsrosens Pragt forgaae,
som Sommerfuglestøvet!
Dem Skjebnens Haand for haardt vel tog
og Syndens Spor dem overjog
som Sneglens Sliim paa Løvet.

Av Henrik A. Wergeland

«Ørneredet» (1860) av Bjørnstjerne Bjørnson:

Endregårdene het en liten bygd der lå for sig selv med høje fjæll omkring. Den var flat i bunden og frugtbar, men blev skåret i stykker av en bred elv, som kom fra fjællene. Denne elv bar ut i et vand som lå op til bygden, og gav utsigt langt utover.

Op efter Endrevand var den mann kommet roende, som først hadde ryddet i dalen; hans navn var Endre, og hans ætlinger var det som bodde her. Somme sa han var rømt hit op for draps skyll, derfor var hans slægt så mørk; andre sa at dette skylletes fjællene, der stængte solen ute kl. 5 eftermiddag midtsommersdag.

Over den bygd hang et ørnerede. Det var lagt på en bærg-knatt oppi fjælllet; alle kunde se når hunørnen satte sig, men ingen kunde nå. Hanørnen sejlte over bygden, slog snart ned efter et lam, snart efter et kid, engang tok den også et lite barn og bar bort; derfor var der ikke tryggt i bygden, så længe ørnen hadde rede i Flakfjælllet. Det sagn lå over folket, at i gamle dager var der to brødre som hadde naadd op og revet redet; men nutildags var ingen så god at han kunde nå.

Hvor tvende møttes i Endregårdene, talte de om ørneredet, og så opefter. De visste når ørnene var kommet igjæn på det nye år, hvor de hadde slått ned og gjort ugagn, og hvem som sist hadde prøvd at gå ditop. Ungdommen øvde sig fra smågutten av i bærg og trær, i brytning og tak, for engang at kunne nå op og rive redet likesom hine to brødre. — På den tid hvorom her fortælles, het den beste gut i Endregårdene Lejf, og var ikke av slægten. Han hadde krøllet hår og små øjne, var ferm i al slags lek, og kvinnekjær. Han sa tidlig om sig selv, at ørneredet skulde han engang nå; men gamle folk mente han burde ikke sige det så højt.

Dette tirret ham, og ænnu før han var kommet i sin beste alder, gik han tilvejs. Det var en klar søndags formiddag først i sommeren; Ungerne måtte nætop være utklækket. Folk hadde samlet sig i stort følge under fjælllet, for at se på, de gamle rådet ifra og ungdommen til. Men han hørte blot sin egen lyst, væntet derfor til hunørnen forlot sit rede, gjorde da et hopp, og hang i et trø flere alen fra jorden. Det grodde i en rift, og efter denne rift begynte han at gå op. Småsten løsnet under foten på ham, muld og grus rant ned, ellers var det ganske stillt; kun elven gik bak med dæmpet, bestandig sus. Snart bar fjælllet mere utover han hang længe efter den ene hånd, létte med foten efter fæste, og kunde ikke se; mange, især kvinner, vændte sig bort og sa

han hadde ikke gjort dette, hvis han ænnu hadde hat forældre i live. Han fant dog fæste, létte igjæn, så med hånden, så med foten, det glapp, han gled, men hang atter fast. De som stod nede, hørte hværandre dra pusten. Da rejste en høj, ung jænte sig, som sat alene på en sten; de sa hun hadde lovet sig til ham fra barn av, skjønt han ikke var av slægten. Hun strakte armene oover og ropte: „Lejf, Lejf, hvorfor gjør du dette?“ Alt folket vændte sig mot henne, faren stod tæt ved og så strængt på henne, men hun kjænte ham ikke. wKom ned igjæn, Lejf,“ ropte hun; Jeg>)eg holder av dig, og deroppe har du intet at vinne!“ Man så ham betænke sig, det varte et øjeblik eller to, men så gik han længer op. Han var fast i hånden og foten, derfor gik det længe godt; men snart begynte han at bli træt, ti han stanste ofte. En liten sten kom rullende som et forbud, og alle som stod der, måtte følge den med øjnene helt ned. Nogen kunde ikke holde det ut, men gik. Jænten alene stod ænnu høj der på stenen, vred hænderne og så op. Lejf tok atter for sig med hånden, da slap den, hun så det tydelig, han slog i med den andre, den slap også; „Lejfl!“ ropte hun, så det skar i bærget, og alle de andre tok i med. „Han glir!“ ropte de, og strakte hænderne op imot ham, menn og kvinner. Han gled også, tok med sig sand, sten, muld, gled, bestandig gled, fortere; folket vændte sig, og siden hørte de en rapen og skrapen i fjället bak sig, derpå noget tungt falle ned som et stort stykke våt jord.

Da de atter kunde se sig om, lå han der, oprevet og ukjænnelig. Jænten lå over stenen, faren bar henne bort.

Ungdommen, som mest hadde hisset Lejf til at gå op, turde nu ikke engang ta i og hjelpe ham; somme var ikke god til at se på. Så måtte de gamle frem. Den ældste av dem sa, idet han tok fat: „Dette var galt; — men,“ la han til og så op, „det er dog godt noget hænger så højt, at ikke alt folket kan nå.“

Pälsen (1898) av Hjalmar Söderberg

Det var en kall vinter det året. Människorna krympte ihop i kölden och blevo mindre, utom de som hade pälsverk.

Häradshövding Richardt hade en stor päls. Det hörde för övrigt nästan till hans ämbetsåligganden, ty han var verkställande direktör i ett alldeles nytt bolag. Hans gamle vän doktor Henck hade däremot icke någon päls: i stället hade han en vacker hustru och tre barn. Doktor Henck var mager och blek. Somliga människor bliva feta av att gifta sig, andra bli magra. Doktor Henck hade blivit mager; och så blev det julafton.

- Jag har haft ett dåligt år i år, sade doktor Henck till sig själv, när han vid tretiden på julaftonen, just i middagsskymningen var på väg upp till sin gamle vän John Richardt för att låna pengar. Jag har haft ett mycket dåligt år. Min hälsa är vacklande, för att icke säga förstörd. Mina patienter däremot ha kryat upp sig nästan hela sällskapet; jag ser så sällan till dem nu för tiden. Jag kommer förmodligen snart att dö. Det tror min hustru också, det har jag sett på henne. Det vore i så fall önskvärt, att det inträffade före utgången av januari månad, då den förbannade livförsäkringspremien skall betalas.

Då han hade hunnit till denna punkt i sin tankegång, befann han sig i hörnet av Regeringsgatan och Hamngatan. Då han skulle passera gatukorset för att sedan fortsätta nedåt Regeringsgatan, halkade han på ett glatt slädspår och föll omkull, och i detsamma kom en drosksläde körande i full fart. Kusken svor och hästen vek instinktmässigt åt sidan, men doktor Henck fick likväl en knuff i axeln av den ena meden, och dessutom fattade en skruv eller spik eller något liknande tag i hans överrock och rev en stor lucka i den. Folket samlade sig omkring honom. En poliskonstapel hjälpte honom på benen, en ung flicka borstade av honom snön, en gammal fru gestikulerade kring hans trasiga rock på ett sätt som antydde att hon skulle ha velat laga den på stället om hon kunnat, en prins av det kungliga huset som händelsevis gick förbi, tog upp hans mössa och satte den på huvudet på honom, och så var allting bra igen, utom rocken.

- Fy fan så du ser ut, Gustav, sade häradshövding Richardt, då Henck kom upp till honom på hans kontor.

- Ja, jag har blivit överkörd, sade Henck.

- Det är just likt dig, sade Richardt och skrattade godmodigt. Men inte kan du gå hem på det där sättet. Du kan gärna låna min päls, så skickar jag en pojke hem till mig efter min överrock.

- Tack, sade doktor Henck.

Och efter att ha lånat de hundra kronor han behövde, tillade han:

- Välkommen till middagen alltså.

Richardt var ungarl och brukade tillbringa julaftonen hos Hencks.

På hemvägen var Henck i ett bättre lynne än han varit på länge.

- Det är för pälsens skull, sade han till sig själv. Om jag hade varit klok, skulle jag för längesen skaffat mig en päls på kredit. Den skulle ha stärkt mitt självförtroende och höjt mig i människornas aktning. Man kan inte betala så små honorar åt en doktor i päls som åt en doktor i en vanlig överrock med uppslitna knapphål. Det är tråkigt, att jag inte har kommit att tänka på det förut. Nu är det för sent.

Han gick ett slag genom Kungsträdgården. Det var redan mörkt, det hade börjat snöa på nytt, och de bekanta han mötte kände icke igenom honom.

- Vem vet för övrigt, om det är för sent? fortsatte Henck för sig själv. Jag är inte gammal ännu, och jag kan ha misstagit mig i fråga om min hälsa. Jag är fattig som en liten räva i skogen; men det var också John Richardt för inte längesedan. Min hustru har varit kall och ovänlig mot mig på senare tider. Hon skulle säkert börja älska mig på nytt, om jag kunde förtjäna mera pengar och om jag vore klädd i päls. Det har förefallit mig, som om hon tyckte mera om John, sedan han skaffade sig päls, än hon gjorde förut. Hon var visst en smula förtjust i honom som ung flicka också; men han friade aldrig till henne, han sade tvärtom till henne och till alla människor, att han aldrig skulle våga gifta sig på mindre än tio tusen om året. Men jag vågade, och Ellen var en fattig flicka och ville gärna bli gift. Jag tror inte att hon var kär i mig på det sättet, att jag skulle ha kunnat förföra henne om jag hade velat. Men det ville jag ju inte heller; hur skulle jag ha kunnat drömma om en sådan kärlek? Det har jag inte gjort sedan jag var sexton år och för första gången såg Faust på operan, med Arnoldson. Men jag är likväl säker på att hon tyckte om mig den första tiden vi voro gifta; man misstar sig inte på sådant. Varför skulle hon inte kunna göra det än en gång? Under den första tiden efter vårt giftermål sade hon alltid elakheter åt John, så ofta som de träffade varandra. Men så bildade han bolag och bjöd oss på teatern ibland och skaffade sig en päls. Och så tröttnade min hustru naturligtvis med tiden på att säga elakheter åt honom.

*

Henck hade ännu några ärenden att uträtta före middagen. klockan var redan halv sex, då han kom hem fullastad med paket. Han kände sig mycket öm i vänstra skuldran; eljest var det ingenting som erinrade honom om hans missöde på förmiddagen, utom pälsen.

- Det skall bli roligt att se vilken min min hustru kommer att göra, när hon får se mig klädd i päls, sade doktor Henck till sig själv.

Tamburen var alldeles mörk; lampan var aldrig tänd annat än under mottagningstiden.

Nu hör jag henne i salongen tänkte doktor Henck. Hon går så lätt som en liten fågel. Det är eget, att jag ännu blir varm om hjärtat var gång jag hör hennes steg i ett angränsande rum. Doktor Henck fick rätt i sin fömodan, att hans hustru skulle ge honom ett älskvärdare mottagande, då han var klädd i päls, än hon eljest brukade göra. Hon smög sig tätt intill honom i tamburens mörkaste vrå, lindade armarna om hans hals och kysste honom varmt och innerligt. därefter borrhade hon huvudet i hans pälskrage och viskade:

- Gustav är inte hemma ännu.

- Jo, svarade doktor Henck med en något svävande röst, medan han med båda händerna smekte hennes hår, jo, han är hemma.

*

I doktor Hencks arbetsrum flammade en stor brasa. På bordet stod whisky och vatten. Häradshövding Richardt låg utsträckt i en stor skinnklädd länstol och rökte en cigarr. Doktor Henck satt hopsjunken i ett soffhörn. Dörren stod öppen till salen, där fru Henck och barnen höllo på att tända julgranen.

Middagen hade varit mycket tyst. Endast barnen hade kvittrat och pratat i munnen på varandra och varit glada.

- Du säger ingenting, gamle gosse, sade Richardt. Sitter du kanske och grubblar över din trasiga överrock?

- Nej, svarade Henck. Snarare över pälsen.

Det var tyst några minuter innan han fortsatte:

- Jag tänker också på någonting annat. Jag sitter och tänker på att detta är den sista jul vi fira tillsammans. Jag är läkare och vet att jag icke har många dagar kvar. Jag vet det nu med fullkomlig visshet. Jag vill därför tacka dig för all vänlighet du på sista tiden visat mig och min hustru.

- Å, du misstar dig, mumlade Richardt och såg bort.

- Nej, svarade Henck, jag misstar mig icke. Och jag vill också tacka dig för att du lånade mig din päls. Den har förskaffat mig de sista sekunder av lycka jag har känt i livet.